

ISSN 2664-3839

НАУКОВИЙ
ВІСНИК

ЧЕРНІВЕЦЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Рік заснування 1996

Випуск 22 (821)

**Романо-слов'янський
дискурс**

Збірник наукових праць

Чернівці
Чернівецький національний університет
2019

УДК [811.13+811.16](08)

ББК 81.41+81.47я43

Науковий вісник Чернівецького університету: збірник наукових праць. Вип. 22 (821):

Романо-слов'янський дискурс. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2019. 88 с.

ISSN 2664-3839

У збірнику висвітлено актуальні проблеми загальної та слов'янської філології, лексико-граматичної семантики одиниць різних рівнів мови, дискурсивної та когнітивної лінгвістик.

Розрахований на філологів-славістів, романістів, науковців, викладачів старших класів шкіл і гімназій.

Редколегія випуску:

Попович Михайло Михайлович, доктор філол. наук, професор, завідувач кафедри романської філології та перекладу Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (науковий редактор);

Скаб Мар'ян Стефанович, доктор філол. наук, професор, завідувач кафедри історії та культури української мови Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (науковий редактор);

Гладка Валентина Анатоліївна, доктор філол. наук, доцент кафедри романської філології та перекладу Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (відповідальний секретар);

Артеменко Галина Степанівна, кандидат філол. наук, старший лаборант кафедри історії та культури української мови Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (відповідальний секретар);

Бунчук Борис Іванович, доктор філол. наук, професор, декан філологічного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича;

Бурбело Валентина Броніславівна, доктор філол. наук, професор кафедри французької філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Загайська Галина Михайлівна, кандидат філол. наук, доцент, завідувач кафедри румунської та класичної філології Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича;

Козяра Станіслав, доктор габілітований, професор, завідувач кафедри лінгвокультурології та суспільної комунікації Педагогічного університету (Краків, Польща);

Колесник Наталія Степанівна, доктор філол. наук, професор кафедри історії та культури української мови Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича;

Ковтун Альбіна Анатоліївна, доктор філол. наук, професор кафедри історії та культури української мови Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича;

Кульбабська Олена Валентинівна, доктор філол. наук, професор, завідувач кафедри сучасної української мови Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича;

Митнік Ірена, доктор габілітований, професор, завідувач кафедри україністики Варшавського університету (Польща);

Помірко Роман Семенович, доктор філол. наук, професор, завідувач кафедри французької філології Львівського національного університету імені Івана Франка;

Скаб Марія Василівна, доктор філол. наук, професор кафедри історії та культури української мови Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича;

Смуцинська Ірина Вікторівна, доктор філол. наук, професор кафедри французької філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Фаловський Адам, доктор габілітований, професор Інституту східнослов'янської філології Ягеллонського університету (Краків, Польща);

Чередишченко Олександр Іванович, доктор філол. наук, професор, завідувач кафедри теорії та практики перекладу з романських мов імені Миколи Зерова Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Шинкарук Олег Сергійович, доктор філол. наук, професор Національного інституту східних мов та культур (Париж), директор департаменту славістичних студій, доцент департаментів Європи та російських студій.

Рецензенти випуску:

Грещук Василь Васильович, доктор філол. наук, професор, завідувач кафедри української мови ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Кагановська Олена Марківна, доктор філол. наук, професор кафедри іспанської та французької філології Київського національного лінгвістичного університету

Збірник входить до переліку фахових видань ВАК України

Наказ Міністерства освіти і науки України № 374 від 13.03.2017

Свідцтво міністерства юстиції України про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
серія КВ № 15748-4220Р від 26.10.2009

Друкується за ухвалою вченої ради Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Адреса редколегії випуску “Романо-слов'янський дискурс”:

58012 Україна, м. Чернівці, вул. Коцюбинського, 2,

факультет іноземних мов, кафедра романської філології та перекладу

тел. (0372) 58-48-77, kafedrafm@yahoo.fr

філологічний факультет, кафедра історії та культури української мови

тел. (0372) 58-48-00, ikum-dpt@chnu.edu.ua

РЕЦЕНЗІЇ

УДК 811.161.2'374.2:81'276](049.32)

БЕЗЦІННИЙ СПАДОК, ЗБЕРЕЖЕНИЙ НАУКОВЦЯМИ

Рецензія на: Krasowska H., Pokrzyńska M., Suchomłynow L. A.

Świadectwo zanikającego dziedzictwa.

Mowa polska na Bukowinie: Rumunia – Ukraina. Warszawa, 2018. 384 s.

Наталія Колесник,

доктор філологічних наук,

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

n.kolesnyk@chnu.edu.ua

Книга стала одним із результатів роботи над проектом „Польська мова на Карпатській Буковині. Документація спадщини, що зникає”, який був реалізований упродовж 2015-2018 років у межах „Національної програми з розвитку гуманістики” під егідою Міністерства науки і освіти Польщі. Одним із завдань книги було задокументувати польську мову на Буковині як мову спілкування представників старшого покоління (шістдесятилітніх і старших за них), мешканців обох частин (української та румунської) цього давнього історико-етнографічного регіону України.

Дослідження проводили як в Україні, так і в Румунії з використанням одного і того ж методу та дослідницького інструментарію. Успішним можна назвати той факт, що вперше вдалося здійснити систематичний, однорідний з погляду завдань та методів досліджень опис на теренах історичної Буковини як у північній, так і в південній її частинах.

Книга написана для широкого кола загалу, тобто не лише для вчених, які можуть знайти в ній матеріал для власних досліджень, але й для будь-якого читача, якого цікавлять польська культурна спадщина, соціальна пам'ять, мова, етнографія, зміни колективного життя тощо. Пропонована праця сприятиме збереженню культурної спадщини поляків Буковини для майбутніх поколінь.

Ключові слова: Буковина, буковинська польська мова, культурна спадщина.

Kolesnyk Nataliia. The expensive heritage saved by scientists. Review by: Krasowska H., Pokshynska M., Sukhomlynov L. A. A testimony to a vanishing heritage. The Polish language of Bukovina: Romania – Ukraine. Varsave. 2018. 384 p. *This volume is a result of the research project entitled The Polish speech in Carpathian Bukovina: A Record of the vanishing national heritage, conducted under the National Programme for the Development of Humanities for 2015-2018, funded by the Polish Ministry of Science and Higher Education. The study documents the Polish language used by the older generation of speakers (over sixty years of age) in both parts (Ukrainian and Rumunian) of this historical and ethnographic region of Ukraine.*

Importantly, the study was carried out using the same method research tools both in Romanian and Ukrainian part of Bukovina, which makes it the first successfully accomplished systematic and methodologically coherent project of this kind in the entire historical province.

This volume has been written with a broad readership in mind, not only scholars, who can find here material for their studies, but also the general reading public, people interested in the Polish cultural heritage, social memory, language, ethnography, changes in collective life, and so on. This volume, which presents a fragment of the reality of the Poles living in Bukovina, will contribute to preserving their heritage for future generations.

Key words: Bukovina, Bukovinian Polish speech, cultural heritage.

2018 року у видавництві Інституту славістики Польської Академії Наук побачила світ книга Гелени Красовської, Магдалени Покшинської та Олексія Сухомлинова „Прояви занепаду предківщини. Польська мова на Буковині: Румунія – Україна”, що стала логічним завершенням роботи над проектом „Польська мова на Карпатській Буковині. Документація спадщини, що зникає”, який був реалізований упродовж 2015-2018 років

у межах „Національної програми з розвитку гуманістики” під егідою Міністерства науки і освіти Польщі. Як зазначають автори, одним із завдань книги „було задокументувати польську мову на Буковині” (с. 380) як мову спілкування представників старшого покоління (шістдесятилітніх і старших за них) мешканців обох частин (української та румунської) цього давнього історико-етнографічного регіону України.

Упродовж майже трьох років польсько-українська міждисциплінарна група фіксувала як у північній, так і в південній частинах Буковини щоденне мовлення у вигляді глибинних інтерв'ю з елементами нарративу. Цінність чи радше безцінність цих фіксацій зумовлена тим, що, з огляду на певні політичні та глобалізаційні процеси, мовлення буковинських поляків за останні десятиліття зазнає чималих змін. Польська мова на Буковині із сформованими історично самобутніми рисами і як така, що впродовж кількох століть була мовою родинно-сусідської сфери спілкування, неодмінним фрагментом традиційної культури поляків цього давнього краю, починає занепадати. Дослідники зосередилися саме на неповторних особливостях буковинського варіанта польської мови.

Пропоноване дослідження – це також свідчення життя польської культури на кресах, де вона зазнавала впливу як універсальних, загальноєвропейських, так і локальних, регіональних історичних процесів. Текст вдало доповнюють і увиразнюють численні фотографії, що зафіксували різні моменти життя польської громади на Буковині, знімки документів, фотокопії раритетних видань, таблиці, карти, діаграми. Ця частина книги не лише добре ілюструє текст, але й сама по собі має неоціненну вартість для подальших студій представників різних наук гуманітарного циклу.

Основний виклад матеріалу зосереджений у трьох розділах. У першому з них йдеться про історико-культурний образ Буковини, схарактеризовано демографічну ситуацію в краї на різних синхронних зрізах, його соціокультурну специфіку та описано життя поляків від часу переселення на початку XIX ст. до наших днів.

Другий розділ присвячений аналізу всіх варіантів польської мови на Буковині, яку автори поділяють на мову буковинських горян, польську мову буковинців та говори сіл Вікшани, Качиці та Булай (останній з діалектними рисами малопольського діалекту). Здійснюваний опис супроводжує загальна характеристика змін, яких зазнавала мова впродовж функціонування через певні історичні та політичні причини, а також аналіз відмінних рис її варіантів на різних буковинських теренах через окремішні соціокультурні умови побутування.

Проведене дослідження дає можливість зробити важливі висновки про причини занепаду або збереження на буковинських теренах польської мови, серед яких названо макрочинники (позиція державних установ, церкви), мезочинники (діяльність різноманітних польських товариств й організацій) і мікрочинники (популярність польської мови в родинному колі та найближчому середовищі соціалізації: щоденному контакті із сусідами, спілкуванні з однолітками). Гадаємо, виокремлені соціокультурні фактори є універсальними, а

запропонована схема аналізу знайде застосування у подальших студіях подібної проблематики.

Третій розділ – це справжня скарбниця автентичних текстів, пов'язаних тематично із щорічними обрядами та звичаями буковинських поляків, як зазначають автори книги, „тривалої в часі нематеріальної культурної спадщини – мови, сформованої історично, і фрагмента традиційної культури поляків на Буковині” (с. 383-384). Тут можна натрапити не лише на тексти, пов'язані із загальновідомими святами (Різдвяними, Великодніми), але й на висловлення певних почуттів через молитву чи релігійні пісні, які стосуються певного літургійного періоду. Дослідники наголошують на соціокультурній функції мови, на її вагомості не лише для розуміння реальності, яку вона змальовує, але й для збереження буття громади, яку вона репрезентує. Здійснені порівняльні студії традицій щорічних святкувань, зафіксованих різними варіантами польської мови на різних теренах Буковини, дають змогу науковцям зробити важливі висновки про існування в них спільних рис, єдиної культурної основи, зумовлених існуванням дуже архаїчної культурної спільноти на цих теренах, попри пізній штучний поділ Буковини на Північну та Південну. Традиції ж польських горян Буковини дають підстави говорити про здатність мови зберігати сліди колонізації цього краю різними групами переселенців з Польщі. Цікавими є соціокультурні спостереження про відмінності звичаїв, а отже, і традиційного словника мешканців міст і сільської місцевості, та також тих, хто побував у „ярмі комунізму”.

Книга, попри високий науковий рівень проведеного дослідження (діалектологи, дослідники соціолінгвістики, етнографи, історики знайдуть у ній матеріали для власних студій), розрахована на широке коло читачів, написана доступною мовою, цікаво і захопливо, тому неодмінно викликатиме інтерес у всіх, кого цікавлять проблеми буття польської культури, зокрема й мови, поза межами Польщі.

Перегортаючи останню сторінку цього видання, розумієш, що шановним колегам вдалося врятувати від небуття великий, неповторний шар слов'янської культури, напоєний живлющими джерелами польської та української культур. І тому, мабуть, ще одним із підзаголовків книги міг би бути такий: „Збережений від небуття спадок”. Після прочитання цієї праці чомусь згадалися слова чи то Сократа, чи то якогось іншого філософа про те, що мова – це як склепіння над нами, яке кожен із нас утримує, спираючись на інших. Певно, що і мови, кожна з них, зонайменша, є тим камінчиком, що утримує склепіння загальнолюдського Храму нашої духовності. Сьогодні авторам рецензованої розвідки один із тих камінців вдалося ЗБЕРЕГТИ...

ЗМІСТ

ПРОБЛЕМИ ЗАГАЛЬНОГО І РОМАНСЬКОГО МОВОЗНАВСТВА

РОРОВУСН М. Doit on traiter les surnoms comme noms propres?.....3

ПРОБЛЕМИ СТИЛІСТИКИ

СКАБ М. Стилiстичнi функцiї церковнослов'янiзмiв у сучаснiй українськiй мовi.....14

ЦИПЕРДЮК О. Епiтет як стилiвова домінанта проповiдей єпископа Григорiя Хомишина.....25

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ

КОВТУН А. Конкурування релiгiйного й загальноновживаного значень в осакраленiй загальноновживанiй лексицi українськiй мови.....32

ІВАСЮТА М. Мовнi символи в новелах Галини Пагутяк.....39

РУСНАК Ю. Оповiдання Івана Дiброви «Великдень» крiзь призму текстових категорiй.....47

ЦУРКАН Ю. Семантична деривацiя як один iз рiзновидiв неосемантизацiї (на матерiалi релiгiйноi лексики).....52

ПРОБЛЕМИ КОМУНІКАТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ

БАРЧУК В. Десакралiзацiя ключових концептiв у сучасному суспiльному мовленнi.....58

ДАСКАЛЮК О. Мовнi засоби волевиявлення у пастирськомu посланнi Андрея

Шептицького.....64

ПРОБЛЕМИ ЛЕКСИКОГРАФІЇ

CZARNECKA K. „Słownik polskiej terminologii prawosławnej” – potrzeby i koncepcja.....69

НОВІКОВА Т. Визначення терміна *духовність* у словниках українськiй мови.....74

РЕЦЕНЗІЇ

КОЛЕСНИК Н. Неоцiненний спадок, збережений науковцями. Рецензiя на книгу

H. Krasowska, M. Pokrzyńska, L. A. Suchomłynow świadectwo zanikającego dziedzictwa. Mowa

polska na Bukowinie: Rumunia – Ukrajina. – Warszawa, 2018. 384 s......82